

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

ДИПЛОМСКИ РАД

Поплаве у Обреновцу и околини
у међуратном периоду

Ментор:
др. Љубодраг Димић

Студент:
Зорица Алексић ис 98/22

Београд, 2019.

САДРЖАЈ

1. ПРЕДГОВОР
2. УВОД
3. ПРВО ПОГЛАВЉЕ

Географске карактеристике и административна подела Обреновца

4. ДРУГО ПОГЛАВЉЕ

Поплаве у Обреновцу и околини тридесетих година XX века

5. ТРЕЋЕ ПОГЛАВЉЕ

Поплаве у Обреновцу и околини четресетих година XX века

6. ЗАКЉУЧАК
7. ПОПИС ИЗВОРА И ЛИТЕРАТУРЕ

ПРЕДГОВОР

Тема коју овде обрађујемо није до сада историографски обрађивана. На њено истраживање подстакле су ме размере велике поплаве која је задесила Обреновац 2014. године.

Радови посвећени историји међуратног Обреновца само су узгредно дотицали тему поплава које су пустошиле овај град и околна села заустављајући живот у њима: 1919, 1923, 1924, 1925, 1926, 1929, 1932, 1935, 1937, 1938, 1939. и 1940. године.

Ово истраживање је отуда превасходно засновано на штампи као историјском извору. У ту сврху како у Обреновцу, у том периоду, није било дневне штампе коришћени су листови који су излазили у Београду (*Политика, Време, Правда*) и Ваљево (*Глас Ваљева и Окружна самоуправа*).

Да би се употпунило обрађивање ове теме коришћена је и стручна литература која третира поплаве у Србији у назначеном периоду. Такође, у раду су презентоване фотографије и разгледнице које најбоље илуструју какве и колике су биле размере тадашњих поплава.

УВОД

Поплаве се дефинишу као појаве изливања великих вода из речног корита. Оне наносе штете не само пољопривреди и стамбеној привреди, већ и саобраћају и индустрији. Размере поплава нису увек исте, па праћење и прогнозирање великих вода су један од важних задатака читавог друштва и надлежних служби, јер оне могу, ако не увек спречити, а онда бар ублажити последице поплава којима су изложена не само поменута материјална добра, већ и сами људски животи.

„Највећи значај за образовање поплава имају падавине“.¹ Киша одмах доводи до пораста водостаја, док снег приликом отапања. Неретко се догоди да се отапање снега поклопи са кишама, што доводи до великог поплавног таласа. Поред кише и снега и лед може да изазове поплаве. Уколико дође до пуцања леда на рекама, при чему је он веће дебљине од 20 см, може доћи до формирања леденог чепа који спречава отицање реке и доводи до њеног разливања. Дешава се и да се земља услед обилних киша презасити водом, па се активирају клизишта, при чему уколико земља доспе у речно корито, то такође може изазвати поплаве.

Приликом поплава уништавају се индустријски објекти, радионице, алати, машине... Услед прекида производње наносе се огромне штете целокупној привреди. Неретко се морају изнова индустријски објекти опремати. Још веће су последице у саобраћају услед оштећења саобраћајница и објеката на њима. Вода односи мостове, железничке пруге, насипе, разара путеве, затрпава их муљем и песком.

Што се тиче пољопривреде, ту су штете неизбежне јер најплодније и највеће пољопривредне површине се налазе управо у долинама река. Отуда су и штете од поплава огромне. Свака поплава односи површински слој земљишта што утиче не само на плодност, те и наредне године, већ и на дужи низ година. У зависности од годишњег доба у ком се догоди поплава и њеног трајања, може доћи до мањих или већих губитака у пољопривреди. На пример: може да се догоди да пољопривредници не могу уопште ни да засеју земљишта или пак не могу да оберу летину. А може доћи и до угинућа засејаних биљних култура, уколико је плавни талас толико велики да преклопи биљке и изазове њихово труљење. Веома често у набујалим водама страда не само ситна стока (овце, козе, свиње), већ и крупна (коњи и говеда). Штете на селу су не само материјалне већ и емоционалне. Јер пред очима сељака у поплави нестаје читав њихов живот. Све оно што су они мукотрпно генерацијама изграђивали.

„На поплавленим површинама веома је велика опасност од избијања епидемија заразних и других болести. У оваквим условима људе и стоку угрожава 500 различитих врста вируса. Отуда су хигијенске мере на угроженом терену од непроцењиве важности. Изливена речна вода продире у септичке и примитивне нужничке јаме, прелива бунаре са пијаћом водом и водоводе и ствара погодне услове за развој клица тифуса и

¹ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр.15

паратифуса, али и других зараза као што су дизентерија, колера, инфективна жутица, полиомијелитис итд.“²

„Упоредо са заштитом здравља људи предузимана је асанација каптажа и водоводне мреже, као и дезинфекција пијаће воде у копаним бунарима и водоводима. Дезинфекција је вршена активним хлором – до 200mg/l, док се тле око бунара чистило раствором хлорног креча у концентрацији 50-100 mg/l.“³

Веома често долазило је и до рушења поплављених кућа које нису успевале да се одрже пред налетима воде. Понекад су читава насеља морала да се евакуишу. Најчешће су школе била места где се евакуисано становништво смештало. Али било је случајева где су суседна села, која су се налазила на вишој надморској висини, примала становнике поплављених насеља у своје домове. И психа људи који су све то преживели се мења. Зато је веома важно посветити огромну пажњу и уложити велика средства да би се такве природне непогоде, ако не спречиле, а оно у великој мери ублажиле. А све то се може постићи превентивним мерама и непосредном одбраном од поплава. Уколико се та два задатка успешно изврше, онда нећемо морати приступити мерама санирања штете, које су у већини случајева много скупље и много теже од претходно поменутих мера.

Најпре, непоходно је извршити регулацију река која обухвата низ радова на побољшању речног режима. Тим радовима се утврђује корито, обала реке, уређује ушће, чисти се корито од наноса, исправља ток реке, прокопавају се канали између два или више меандра... Тим радовима се повећава пад корита, брзина воде, смањује могућност стварања наноса и могућност поплава.

Шума такође има веома велики утицај на спречавање разарајућих утицаја плавних таласа. Шумски појасеви поред река везују земљиште и стабилизују обалу, те је чине отпорнијом према дејству воде. Истовремено штите од ударне снаге таласа које изазива ветар и оштећује насип. Шумски појасеви се углавном подижу засадима врбе и тополе, најмање ширине 50-100 m. Пружају се између реке и насипа на удаљености од 10 m од њега.

Што се тиче насипа, то су објекти за заштиту од штетног дејства воде, изграђени од насутог и утабаног материјала из околине. Они треба да буду довољно јаки да издрже ударе таласа. И довољно високи да спрече воду да их прелије и поплави насеља. Насипи се подижу на извесној удаљености од реке са једне или обе њене стране. Они треба да буду вишљи за 1m од највишљег забележеног нивоа те реке. Међутим, у већини случајева насипи се не граде толико високо, па је само питање дана или године, када ће их река превисити и поплавити све оно што је тај насип требао да штити.

„У сливу Саве на територији СР Србије укупна дужина насипа је 405 km.“⁴

² др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр.73

³ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр. 74

⁴ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр.104

„Први насипи подигнути су у Мачви, најпре, још 1866. године, између Шапца и Црне Баре; ради заштите од великих вода Саве и Дрине. Затим су поједина насеља почела да изграђују насипе који су имали углавном локални карактер.“⁵

„Уз Саву на територији Мачве одбрамбена линија је непрекидна до ушћа Думаче, где се јавља висока обала у дужини од 4km. Услед високог терена насипи су прекинути још на три места: Између Драгојевца и Скеле (32 km), Бреске и Забрежја (10 km) и ушћа Колубаре и Умке (6,5 km). Низводно од Умке, до Београда, насип (10,5km) користи се за јавни саобраћај. Његова круна је широка 10 m , а лежи 60-80 cm изнад највишег забележеног водостаја. На левој обали Саве насипи су дужи, мање испрекидани, уједначеније грађени, те пружају већу заштиту од поплава. Насипа нема једино између Кленка и Грабоваца у дужини 5-6 km “.⁶

“Да би се заштитиле све по плавне површине у сливу Колубаре је потребно изградити 424 km насипа. До сада је подигнуто нешто више од ¼.“⁷ То је веома мало и угрожено подручје готово да нема никакву могућност да се одбрани од поплава. Па су оне веома честе на овом подручју.”

⁵ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр.104

⁶ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр.104

⁷ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981, стр.105

ПРВО ПОГЛАВЉЕ

ГЕОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И АДМИНИСТРАТИВНА ПОДЕЛА ОБРЕНОВЦА

„Општина Обреновац захвата површину од 409,96 km² и гарничу се са следећим општинама: Чукарица, Барајево, Лазаревац, Уб, Владимирци.“⁸ „Комплексност положаја садржана је у чињеници да део територије општине западно од реке Колубаре припада Западној Србији, док делови источно од Колубаре у регионалном смислу припадају Шумадији. Са физичко–географског аспекта највећи део општине ограничен је природним границама, док је само мањи део оивичен административном поделом.“⁹ Северна граница, општине Обреновац иде средином Саве, источна граница према општинама Чукарица и Барајево у највећем делу је природна и пролази кроз највиши део територије општине. Према општини Лазаревац иде дуж вододелница и водосливница, а на југу према општини Лајковац, граница је одређена токовима Колубаре и Тамнаве. Граница према општини Уб је већим делом административна, као и према западу све до реке Вукодража. Према Владимирцима, граница је највећим делом природна и протеже се реком Вукодражом.

„На територији општине Обреновац заступљене су искључиво седиментне стене кенозојске старости. У току геолошке прошлости околина Београда била је час копно, час море, више копно него море. На простору данашње Панонске низије постојало је копно које крајем олигоцена тоне и на његовом месту се формира Панонски басен. Почетком миоцена пре око 25 милиона година у њега продире вода из старог Средоземног мора – Тетиса (то није данашње Средоземно море) и тако настаје Панонско море. Оно је било део далеко већег мора које се протезало од Бечког басена преко Панонске низије и Влашке низије до Црног мора на истоку. У науци је ово море познато као Паратетис, односно дете Тетиса. Ниво Панонског мора се више пута подизао и спуштао а разлози су били тектонске природе као и велико колебање падавина. У понтијском стадијуму панонског мора, пре око 5 милиона година, образован је колубарски залив. Периферни део тог залива представљао је тада баруштански крај поред морске обале. У њему је наталожена огромна маса биљног материјала од којег је постао Колубарски лигнит. За време понтијског стадијума Паратетиса наши крајеви су се одликовали топлим и влажном климом. Крај обале мора расла су џиновска стабла мамутовца, слична стаблима која сада расту у пределима Флориде, дуж атлантске обале С.Америке. На дневном копу у Рудовцима могу се видети угљенисана стабла мамутовца у вертикалном положају на месту на коме су израсла. По ободу се кретала фауна сисара,

⁸ мр. Славољуб Драгичевић, Основне физичко – географске карактеристике општине Обреновац, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004, стр.2

⁹ мр Славољуб Драгичевић, Основне физичко – географске карактеристике општине Обреновац, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004, стр.2

слична данашњој сисарској фауни средње Африке (Судана-антилопе, зебре, слоновии, носорози, лавовии). Површина басена износи око 600 km². Последње воде Панонског језера отекле су пре око 600 000 година.¹⁰

Територија општине Обреновац налази се на нижој надморској висини од 100m. Само нешто мање од 8% територије, на десној страни реке Колубаре припада висини са нагибом терена од 10°, иначе је угао нагиба мањи од 1°. Просечна надморска висина ове општине је 112 m.

„Општина Обреновац лежи у средини умереног климатског појаса и одликује се углавном умерено-континенталном климом. На временске прилике ове територије снажно утичу циклони који долазе из Ђеновског залива, крећу се долином Саве и даље долином Дунава одлазе према Црном мору. Ови циклони условљавају максимум падавина крајем пролећа и почетком лета, док је секундарни максимум падавина крајем јесени. Наиме, у мају и јуну атлантски и средоземноморски циклони представљају основни тип атмосферске циркулације над територијом Србије, па је у већем делу наше републике у овим месецима главни максимум падавина, са највећим бројем кишних дана и нестабилним временом уопште (обилне кише, понекад праћене градом, снажним грмљавинама и ветром).“¹¹ Док утицај сибирског антициклона доноси зими хладно и суво време.

„У хидролошком погледу, општина Обреновац је окружена речним токовима који највећим делом представљају граничне токове. Средином територије протиче река Колубара која настаје спајањем Јабланице и Обнице 1 km узводно од Ваљева, на око 195 m надморске висине. Од Ваљева до ушћа у Саву недалеко од Обреновца, Колубара тече на дужини од 86,4 km, тако да се она према дужини тока и површини слива убраја у реке средње величине. Хидролошка осматрања у сливу Колубаре започета су 1923. године постављањем водомерне летве у Обреновцу, са низводне стране обреновачког моста. Станица се налази на 2,8 km од ушћа Колубаре у Саву па се овде јавља значајан успор воде. Из тог разлога, за анализу режима Колубаре користе се подаци са хидролошке станице Дражевац. Колубара има карактеристике бујичног речног тока те представља опасност због честих изливања.“¹²

Друга значајна река територије општине Обреновац је Тамнава. Она извире на падинама планине Влашић. Њен ток је дуг 78,5 km и такође спада у реке бујичног тока. Најважнија је притока реке Колубаре.

Обреновац је богат како површинским тако и подземним водама. Али велику предност овој општини даје богатство термоминералном водом која није у довољној мери искоришћена и чије је постојање сасвим случајно 1898. године откривено. У

¹⁰ мр. Славољуб Драгичевић, Основне физичко – географске карактеристике општине Обреновац, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004, стр.3

¹¹ мр. Славољуб Драгичевић, Основне физичко – географске карактеристике општине Обреновац, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004, стр.11

¹² мр. Славољуб Драгичевић, Основне физичко – географске карактеристике општине Обреновац, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004, стр.12

недостатку пијаће воде копан је артерски бунар у центру вароши и на дубини од 176 m откривено је налазиште сумпоровите воде, за коју се касније испоставило да лечи хронична реуматска обољења, хронична гинеколошка обољења, болести јетре и жучних путева, кожне болести (псоријаза), хроничне екцеме, а користи се и у рехабилитационе сврхе после спортских и других повреда.

„Обреновачка Бања се налази 28 km југозападно од Београда на надморској висини од 78 m“.¹³ С обзиром да се налази у самом центру града, сврстана је у групу градских бања.

Захваљујући Ђуки Марковићу, који је 1900. године поклонио зграду за бању, у периоду између два светска рата она је функционисала у пуном сјају. Али никад није добила статус природног бањског лечилишта, јер није могла да организује болнички стационар у коме би се болесници лечили. У поменутој згради општина је направила 25 порцуланских када у којима су се купали и лечили људи.

Изменама и допунама закона о административној подели Краљевине Србије, од 24.јануара 1900. године, територија данашње општине Обреновац је била подељена на два дела и то на Срез посавски (Београдски округ) са центром у Умци и Срез посавски (Ваљевски округ) са центром у Ваљеву. Граница је била на колубарском мосту. Тако да су сва села на десној обали Колубаре припадала Београдском округу, а на левој страни реке Ваљевском округу. Зато су о данашњој територији општине Обреновац, у оно међуратно време писале и ваљевске и београдске новине.

Законом о називу и подели Краљевине на управна подручја од 03. октобра 1929. године, држава мења назив у Краљевина Југославија и бива подељена на девет Бановина и Управу града Београда. Области су укинуте, а самим тим и ваљевска која је тада ушла у састав Дринске бановине са седиштем у Сарајеву.

Оваква територијално административна подела остала је углавном до окупације Краљевине Југославије априла 1941. године. Срез посавски (Обреновац) се састојао од 14 општина: Грабовоац, Дрен, Забрeжје, Звечка, Јошева(Јошева, Љубинић, Милорци), Кртинска, Уровци, Обреновац варош (Обреновац, Бело Поље, Рвати), Орашац (Орашац, Вукићевица), Пироман (Пироман, Бровић), Скела, Стублине(Стублине, Велико Поље), Трстеница (Трстеница, Лончаник) и Ушће. Под Управом града Београда били су: Барич, Мислођин, Дражевац, Конатице, Мала Моштаница, Јасенак и Пољане, а у Посавском срезу са седиштем у Умци између осталих. Срез посавски (Умка) био је у Дунавској бановини са седиштем у Новом Саду.

Што се тиче становништва Обреновца, поред староседелаца било је и доста досељеника. „То је лако објаснити чињеницом да је Обреновац раскрсница путева, а да су Сава и Колубара омогућавале лакши транспорт људи и робе.“¹⁴

¹³ Дејан Ковачевић, Обреновачка бања-постанак, развој и перспективе, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004, стр.1

¹⁴ Милан Ђурђевић, Прилог занатству, саобраћају, угоститељству и трговини у Обреновцу у првој половини XX века, *Гласник историјског архива Ваљево*, бр.43, 2009, стр.160

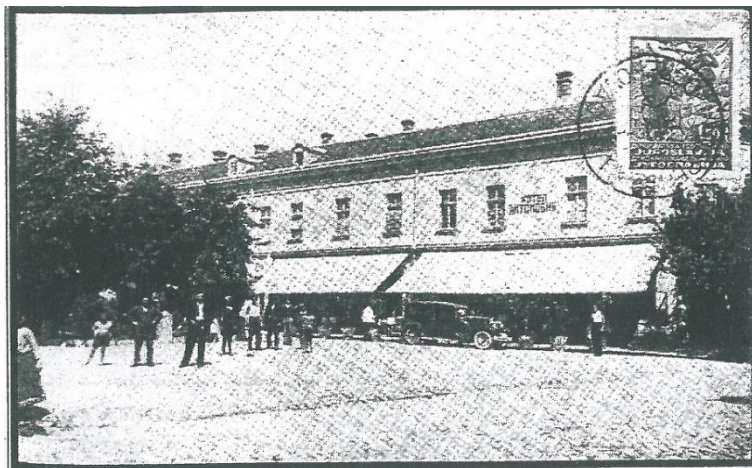

15

Пристижиште на Сави код Забрежја

„Из списка Месног народног одбора Обреновац, који је рађен 1945. године, , можемо видети које су занатлије односно занатске радње постојале, у том тренутку у Обреновцу.“¹⁶ Поменућемо само неке: молер, тапацирер, воскарске радње, обућарске, опанчарске, сарачко-седларске, ужарске, каменорезачке, столарске, машин-браварске, фотографске, хлебарске, качарске, лимарске, часовничарске, посластичарнице, ћурчијске, козметичарске...

Трговина је била веома жива јер је 1908. године отворена пруга Забрежје-Ваљево, а 1928. и пруга Обреновац-Београд, а од 1919. године путнички бродови саобраћају на релацији Београд-Забрежје са успутним станицама у Остружници, Умци и Баричу.

17

Обреновачки хотел "Антоновић"

¹⁵ Милан Ђурђевић, Прилог занатству, саобраћају, угоститељству и трговини у Обреновцу у првој половини XX века, *Гласник историјског архива Ваљево*, бр.43, 2009, стр.164

¹⁶ Међуопштински историјски архив Ваљево, фонд: Окружни народни одбор Ваљево, Привредно одељење 1945, кут.инв.бр.4

¹⁷ Библиотека „Влада Аксентијевић“ у Обреновцу, *Завичајни фонд*

Трговина и занатство су утицали на развој угоститељства. Биле су бројна кафане, али и два хотела у самом граду. Први хотел подигао је још 1886. године Риста Антоновић. Који је по њему и добио име „Антоновић“.

Нешто касније 1912. године саграђен је и други хотел власника Младена Поповића.

Вредно је напоменути, да и данас у Обреновцу функционише једна аутентична радња из 1910. године а то је некадашња браварска радња Михаила С. Нејковића која је 1936. године увозила и продавала бицикле из Немачке.

18

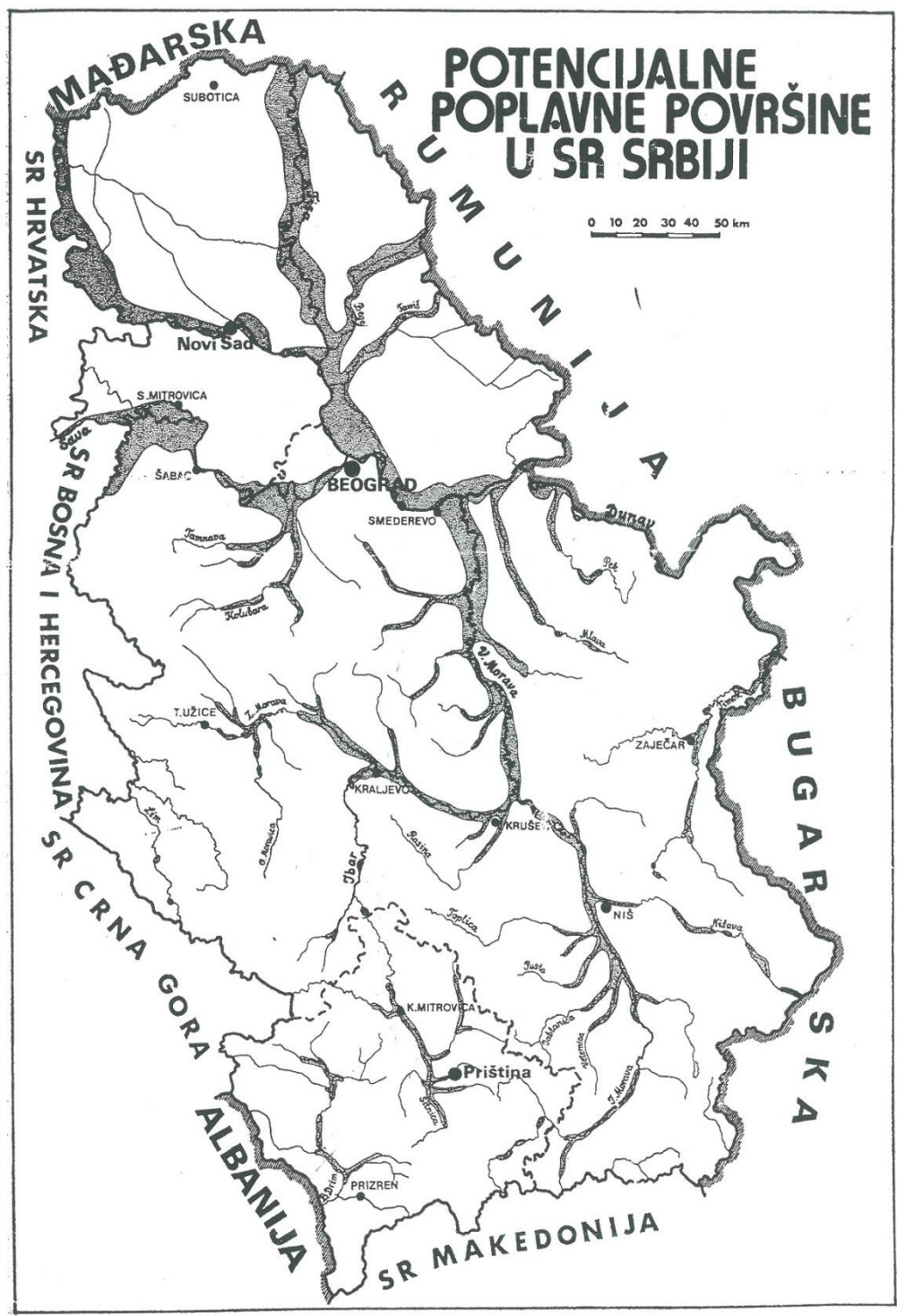
Браварска радња Михаила С. Нејковића која је, 1936. године, увозила и продавала бицикле

У Обреновцу у међуратном периоду били су и: млин, циглана, солана, сушара, бројне основне школе као и гимназија. Многа спортска, културна и хуманитарна друштва.

¹⁸ Милан Ђурђевић, Прилог занатству, саобраћају, угоститељству и трговини у Обреновцу у првој половини XX века, *Гласник историјског архива Ваљево*, бр.43, 2009, стр. 170

ДРУГО ПОГЛАВЉЕ

ПОПЛАВЕ У ОБРЕНОВЦУ И ОКОЛИНИ ТРИДЕСЕТИХ ГОДИНА XX ВЕК

¹⁹ др Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981.

Обреновац и околина у међуратном периоду били су много пута плављени. Некада са мање а некада са више разорним последицама.

Прве године које су у овом периоду остале забележене да су граду и околини донеле поплаве биле су 1919. и 1923. година. Али о овим поплавама нема писаних остатака. Знамо само да се прва десила у пролеће 1919. године, а друга у јесен 1923. године.

Следећа поплава догодила се већ у пролеће 1924. године. У овој природној непогоди изазваној обилним кишамма писале су: *Политика, Правда и Време*.

У *Политици* имамо чланке од 8.априла. 1924. године који нам настоје дочарати слику Обреновца и околине у том тренутку. Иако је Обреновац тога дана, водом скоро потпуно био опасан и једино је пут за Забрежје био непоплављен, народ је у миру чекао даљи долазак воде. Ово им није било прво плављење. Знали су шта их чека и како да се у датим околностима понашају. У том тренутку вода у Обреновцу није била превише дубока. Више је страдао онај део крај Колубаре јер се она много излила и читав простор између моста иза Обреновца и Саве потопила. Ваздушном линијом ту има 4 км. Али народ је био миран. Ко је шта могао то је и склонио. Тавани су били пуни кукуруза, пшенице и свега онога што је сељаку било најважније.

Међутим, у току ноћи се ситуација променила., услед наглог доласка воде. 9. априла села Кртинска, Скела, Уровци и горњи део Забрежја били су под водом. У току ноћи, вода је чак на девет места прешла преко насипа и разлила се равницом. Још у току ноћи почели су радови на ојачавању и поправљању насипа. Радове су ометале јаке струје које су носиле кућни намештај, сено и све што на време није било сколоњено или подигнуто на таване кућа.

Код Бреске је ситуација претила да ескалира. Сава је пробила насип и продрла у Купинац, али су људи солидарним радом успели да затворе пробијено место и спрече даљи улазак воде. Становници Кртинске су били приморани да се евакуишу јер им је село било потпуно поплављено. „Тамнава и Колубара које теку готово паралелно на приличном растојању, потпуно су се саставиле.“²⁰

„Још синоћ, је било јављено Београдској капетанији да је на Дорћолу реквирирано десет чамаца за спашавање угрожених од поплава око Обреновца. Тако исто било је јављено да 10 дереглија чекају спремне у Земуну. У четири сата после подне, са београдског пристаништа, кренуо је реморкер ратне моранарице „Ловћен“ да повуче земунске дереглије. Кад је стигао у Земун на обали се било искупило више власника дереглија који су жучно протестовали против сваке употребе њихових дереглија. Капетану пристаништа претили су чак и да ће му секирама разбијати главу. Капетан се тада узалуд обраћао шефу полиције, среском начелнику и председнику општине за помоћ, али ни једног од њих није могао да пронађе. Најзад је командант „Ловћена“ на своју руку реквирирао осам дереглија и са њима јутрос у девет и по часова кренуо за Београд, где је требао да узме и 10 реквирираних чамаца са Дорћола.

²⁰ Огромна вода слива се под Београдом, *Време*, 09.04.1924., стр.4

Када је стигао на београдско пристаниште јављено му је од стране капетаније да Београдски синдикат због великих таласа не може да пошаље своје реморкере на дунавску страну да довуку чамце. Видећи да ће на тај начин бити онемогућено спасавање, г.Тошко Наумовић уступио је свој мали брод „Граничар“ да довуче чамце са Дорћола. Али када је брод пристао на обалу, поновила се иста сцена као у Земуну са дереглијама. Власници нису хтели да дају чамце, иако им је капетан узалуд објашњавао да ће им за то платити. И тек када је члан кварта ухапсио двојицу бунтовника, успео је брод да узме чамце и да их довуче у београдско пристаниште“.²¹

Због противљења власника чамаца и дереглија, очекивана помоћ је у Забрежје стигла тек увече, па је спасавање угрожених људи и стоке морало бити одложено за сутрадан. Одлагање евакуације могло је имати катастрофалне последице, јер се очекивало нагло надолажење река Тамнаве и Колубаре због кише која је падала тог дана.

Државни пут који води за Шабац је био поплављен. Код села Ратари вода је продрла кроз насип и поплавила главни друм. Власти су са среским начелником Петром Павловићем и жандармима, обилазиле угрожена подручја иако је те ноћи падала јака киша праћена ветром.

Спасавању људи и стоке приступило се још у зору. Прво су чамци за спасавање и дереглије одвучене у села Уровци и Кртинска, јер су она била највише угрожена. Сваком селу су оставили по две дереглије и по три чамца, а остатак је враћен у Забрежје да чека даљи распоред. Колико значе сати, а камоли читав дан у оваквим околностима најбоље су знали они који су чекали помоћ. Али нису биле криве власти, већ власници пловних објеката који су због свог противљења могли да доведу и до људских губитака.

Услед поменутих падавина и надолажења река поплава је добила катастрофалне размере. Створило се језеро ширине до 18km. Вода је продрла између Скеле и Бреске и сјурила се у Кртинску и потопила Уровце. Сваки саобраћај осим чамцима био је немогућ. Ниво воде за последњих 24 сата порастао је 18cm. Од 200 кућа у селу Кртинска, 149 је било поплављено. Неке су биле потпуно потопљене. Само су им кровови вирели из воде. И поред свега тога људи нису напуштали своје село, већ су се окупљали на преосталим узвишењима, код својих комшија, надајући се да ће вода престати да надолази. Стока, која нажалост, није била евакуисана, скупљала се на брдашцима која су штрчала из воде. Том приликом страдао је велики број ситније стоке и живине. За њих је евакуација отпочела прекасно.

Што се тиче села Уровци, које се налази између села Кртинске и Обреновца, оно је страдало још и горе од Кртинске. Од 180 кућа само је 30 остало непотопљено. Вода у селу била је висока 1 до 2 метра. Становништво је настојало да спасе стоку утоварајући их на пристигле дереглије.

²¹ На обалама Саве и Дунава организује се спасавање људи и стоке, *Време*, 10.04.1924. стр.4

Село Ратари је било боље среће јер му је само атар био поплављен. Али предвиђао се даљи раст воде и прогнозе за ово село нису биле добре.

Село Бреска, које се налази 5 km узводно од Забрежја због надморске висине која је била нешто виша од поменутих села, остало је 1 m изнад воде.

Због опасности од поплава, у току претходног лета, руски инжењери су подигли камени насип. Овај насип је био од огромног значаја за Обреновац, јер његовим пробијањем град би у року од једног сата био поплављен.

У листу *Време* под насловом „За три дана пет метара“ пише: „Сава је од нормалног нивоа порасла до данас за 4m и 70cm.“²²

Поред Саве, великом брзином су надлазиле и Колубара, Купинац и Тамнава. Ваљевски, Шабачки, као и пут за Бело поље, такође су били под водом. Уколико се Купинац споји са Тамнавом, цео град би постао непрегледно море.

„Путници који су данас дошли из Ваљева, кажу да је синоћ била тамо велика провала облака и да је вода потоцима текла ваљевским улицама. Пошто је Ваљево на извору Колубаре, очекује се да ће овај талас воде наићи до Обреновца још у току ове ноћи. Ако вода порасте још за пола метра, штета у Обреновцу биће страховита.“²³

Пут који води из Обреновца за Шабац налази се готово под водом. Друм Обреновац – Ваљево разједен је на више места све до Лајковца, али ипак се њиме још увек, како тако, може саобраћати. Док је пут Обреновац – Београд на улазу у град потпуно под водом и једино се чамцима може ући у Обреновац.

Поплава у Обреновцу 1924.
Поплављен пут Београд – Обреновац на улазу у варошицу
Фотограф Чедомир Јовановић – Чеда

²² За три дана пет метара, *Време*, 11.04.1924., стр.3

²³ Поплављено је око 40 кућа, *Време*, 11.04.1924., стр.3

²⁴ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, фотографија, фотограф Чедомир Јовановић - Чеда, 1924. год.

Живот у граду је стао. Богатије становништво се већ иселило само сиротиња је ишла кроз воду настојећи да спасе што се спасти могло. Тавани кућа били су складиште за највредније, а све остало морало је бити препуштено воденој стихији. Обреновачки срески начелник Павловић са особљем уз помоћ официра и особља ратне моранарице, свим снагама настоје да спасу не само људе већ и њихову имовину.

Ситуација је постала алармантна. *Политика, Правда и Време* свакодневно информишу тренутној ситуацији у поплавленим областима.

Опасност која је предвиђена за град, 11. априла се и остварила. Воде Тамнаве и Купинца су продрле дубље у град и саставиле се код градског парка. Сада су ове две реке на два места помешале своје воде. Код ваљевског и београдског пута. Једина сува веза до вечери је био пут за Забрежје, али вода је полако и њега освајала. „Ако вода наиђе још за 20 см биће прекинута и ова веза, а Обреновац ће постати једно усамљено острво у огромном простору претећих вода. Реке Тамнава, Купинац, Колубара и Сава још се помињу у извештајима о поплавама, али је веома тешко разликовати ове реке, јер су оне сасвим преливане једна у другу и представљају једну непрегледну водену површину која се простире над негдашњим коритима речним и обалама. Тамо где је некада био извор Купинца сада протиче три метра висока Сава.“²⁵

Села Кртинска и Уровци пружају жалосну слику. На неким местима вода је достигла 3-4 м дубине. „Становници угрожених кућа грозничавом брзином скидају са кровова црепове и преносе их чамцима на сигурна места, како би бар то спасли. Ипак још не напуштају своје домове. Што је најгоре чамаца за спасавање има врло мало. Употребљен је за саобраћај између потопљених кућа, чак и један стари округли гвоздени казан, у коме се возе по четири човека.“²⁶

Надлежни су од одбора за спасавање у Београду тражили да им најхитније пошаљу 15 чамаца. Али добили су само 6 од који је један био неупотребљив. То је било исувише мало јер су неке куће натопљене водом већ почеле да се руше. Али у том тренутку чамаца више није било. Озбиљност ситуације може се видети и на основу посете краља Александра I Карађоређевића угроженим подручјима.

27

Посета краља Александра I

²⁵ Још 20 цм па ће Обреновац бити острво, *Време*, 12.04.1924., стр.3

²⁶ Пропаст села Уровци и Кртинска, *Време*, 12.04.1924.. стр.3

²⁷ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, 1924. год.

У листу *Време* објављен је чланак под насловом „Краљ обилази поплављене крајеве“.²⁸ Краљ је дошао у пратњи Крсте Милетића, адмирала Прица, генерала Хаџића и остале свите. Краљу је уприличен свечани дочек на пристаништу Забрежје.

29

Посета краља Александра I

Краљ је после кратког говора прво обишао Обреновац, а затим моторним чамцем обишао поплављена подручја. Пошто се у село Уровци није могло доћи моторним чамцем, краљ је прешао у обичан сељачки чамац и тако обишао село возећи се између врба и кровова кућа. Становништво које још није било напустило своје село, махало је краљу са тавана својих кућа.

30

*Њ. В. Краљ са својом свитом
Издак из поплављеног села Уровци у околини Београда*

²⁸ Краљ обилази поплављене крајеве, *Време*, 11.04.1924., стр.3

²⁹ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, 1924. год.

³⁰ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, 1924. год.

После четири сата проведена у обиласку угрожених подручја, краљ се бродом „Загреб“ вратио у Београд. Становништво је било умирено јер им је краљ обећао да ће свом поплављеном становништву држава помоћи.

Ситуација се из сата у сат мењала. Вода удружена са јаким ветром пробила је око 50 m низводно од села Бреске обалу и продрла ка Обреновцу. Захваљујући присебности власти и заједничком раду, по највећем пљуску и олуји око 200 људи успело је уз помоћ пружа и земље да утврди насип и заустави даљи продор воде. Начелник Павловић у више наврата се обраћао Београду за помоћ војске и за чамце.

Ситуација у граду се знатно променила. Број поплављених кућа у Обреновцу скоро се утростучио. Становништво које је до јуче било у својим кућама, великом брзином је напуштало град.

Ситуација у селима је била још гора. Села: Уровци, Кртинска, Рвати, Скела и Бело Поље била су скроз поплављена. Куће су се рушиле, нису више могле да издрже ударце воде. Људи су се враћали у своја села и скидали цреп са кућа, а затим су тај цреп чамцима преносили на непоплављена подручја. Били су измучени и уплашени.

Лист *Политика* под насловом „У Обреновцу“ пише: „До 7 часова ујутру вода је нарасла за 8 cm и у Обреновцу и у Забрежју. На тај начин од нормалне површине Сава је порасла код Забрежја до 7 часова ујутру за пет метара и десет сантиметара.“³¹ Јак ветар је тога дана онемогућио коришћење чамаца и евакуација је морала да престане.

Око 11 часова пробијен је насип код Бреске. Срески начелник Павловић, полицијски чиновници и људи који су радили на учвршћивању бедема, одмах су започели затварање те пукотине. Материјал који је служио за затварање пукотине није био најбоље решење, али једино тада, у тим условима могуће. Користили су земљу измешану са пружем. Мукотрпним радом успели су да спрече даље продирање воде према Обреновцу. Пукотина је била затворена.

Листови *Време* и *Политика* ни следећег дана немају охрабрујуће вести да пренесу њиховим читаоцима.

Трајектни мост који је повезивао забрешку и сремску страну био је у великој опасности. Шеф железничке станице привезао је тај мост гвозденим ужетом дужине 200 m и позвао комисију да га прегледа. Саобраћај преко њега је морао бити обустављен. Обреновац више није имао ниједну копнену везу са остатком земље пошто је на крају и пут Обреновац-Забрежје поплављен.

Сваког дана, без прекида, радило се на учвршћивању насипа. Највише се употребљавала земља помешана са пружем, али коришћени су и џакови пуњени струготином. Водила се тешка борба између људи и воде. У току ноћи, услед новог таласа кише, вода која се налазила на десној страни пута Обреновац-Забрежје прелила се на другу страну плавећи све пред собом. У зору је пробила примитивну брану код села Ратари и потопила село. Рад на насипу између Забрежја и Бреске није успео да

³¹ У Обреновцу, *Политика*, 13.04.1924.

спречи воду да продре и потопаи Забрежје. Шеф железничке станице у Забрежју обавестио је друге станице да се железнички саобраћај преко ове станице принудно обуставља до даљњег, а затим све локомотиве и вагоне пребацио у обреновачку железничку станицу, која није била поплављена јер се налазила на уздигнутијем терену. Државна солана, обреновачки млин, стругаре, занатске радње, путеви, пруге, мостови, кафане, хотели... све је утихнуло. Ништа више није радило. Колико је опасно остати у кућама којима прети поплава осетили су становници Обреновца у ноћи између 14. и 15. априла 1924. године. Неки су остајали јер нису имали где, неки јер су мислили да ће насипи издржати. Ма који да су били разлози сви су исту судбину дочекали.

„Око 11 часова у ноћи почео је на Сави да дува јак ветар, који је подигао велике таласе на напрегледном језеру између негдашње савске, тамнавске, колубарске и купиначке обале. Насип који се још синоћ подизао на брзу руку на угроженом делу друма између Обреновца и Забрежја подлегао је навали воде и таласа. Тачно у пола ноћи, вода је провалила насип, излила се преко друма и сручила се на 12 обреновачких кућа које су поред друма подигнуте. Док су становници, не предвиђајући наглу катастрофу, спавали у својим креветима, вода је продрла у куће и за неколико минута порасла до висине од 1 метра.“³²

На сву срећу, сви становници су се успешно евакуисали и људских жртава није било, иако се чак пет од поменутих дванаест кућа срушило.

По писању листа *Време* ова ноћ је и за житеље села Ратарима била катастрофална. Мештани овог села преко дана су радили на одржавању насипа и осећали су се сигурни у својим кућама које су само 4 км биле удаљене од нормалног корита Саве. Али ту ноћ „ вода је изненадила сељаке на спавању и у року од једног сата достигла висину од два метра. Река је провалила у куће, рушећи ограде, врата, прозоре и кровове. Стока која је била у шталама и оборима постала је плен воде. Шта се ноћас десило у овом селу још је тачно непознато, јер су власти узалуд покушале да до њега дођу.“³³

Те ноћи, услед пробијања насипа, у воденој стихији нестало је око 300 свиња и знатан број стоке, а то није била једина штета, и овде, као и у другим селима многе куће су се срушиле.

„Ситуација је очајна. Средстава за спасавање нема, јер је веће дереглије немогуће дотерати због плићине и подводног дрвећа.“³⁴

Следеће вечери становници оног дела Обреновца, који још није био поплављен, уплашени због дешавања од претходне ноћи, масовно су напуштали град.

Инжењери хидротехничког одсека проценили су да ће вода у току сутрашњег дана престати да надлази, али то није значило крај свих невоља, јер се знало да са

³² Страшна ноћ у Обреновцу и околини, *Време*, 15.04.1924., стр.3

³³ Страшна ноћ у Обреновцу и околини, катастрофа у селу Ратарима, *Време*, 15.04.1924., стр.3

³⁴ Страшна ноћ у Обреновцу и околини, катастрофа у селу Ратарима, *Време*, 15.04.1924., стр.3

повлачењем воде многе куће ће се срушити, јер су растрешене од таласа и дугог стајања у води.

Пошто је наредна ноћ била мирна, командант акције за спасавање, капетан Дебевец је успео да уђе у село Ратари. Тада се видело да је вода чак на 5 места пробила насип.

„Над неописиво лепим али тако тужним и пустим пејзажима по којима су некада пасла богата стада, сада над широком водом пролећу смо јата ждралова и галебова. Сељаци који још не памте овакву поплаву, јер ни 1888. године није вода пробила у њихово село, тек што су се освестили од првог страха, почели су одмах да раде на спасавању.“³⁵

„У крајевима око Обреновца поплављено је око 5 000 хектара земље. Сава је у току ноћи наишла за два, а данас још за 1 центиметар. На насип између Забрежја и Бреске набачено је данас још 250 џакова струготине.“³⁶

„Пошто многим поплављеним кућама прети опасност да се сруше, становници неће да их напусте и начелник среза, Павловић, морао је силом да исељава становнике и да их смешта у слободне зграде и кафане. Због тога је вечерас било и неколико сукоба, како са онима који неће да се селе, тако и са онима који неће да примају страдалнике под свој кров. Тако је вечерас срески начелник морао силом да натера газду, кафане Поповић, да прими неколико породица; газда је при томе псовао и власти и поплаву.“³⁷

Колико је вода у свом кретању непредвидљива, час мирна и тиха, час силовита и разорна, толико су и људске ћуди различите. Док са једне стране имамо примере где долазе људи, из села и области којима не прете поплаве, да помогну учвршћивање насипа и евакуацију угрожених људи и стоке, дотле са друге стране имамо и оне који и поред обећања власти да ће им новчано надокнадити коришћење њихових чамаца у сврху евакуације људи, физички спречавају преузимање истих, па чак имамо примере неких трећих који тек пред претњом власти пристају да приме у своје домове оне који су остали без крова над главом. Колико смо ми људи или нељуди најбоље се може видети у кризним временима.

Борбу са воденом стихијом у ноћи 16. на 17. април водили су и становници Рвата. Иако су храбри сељаци, смењујући се на насипу, непрестално га поправљали и уздизали, нису успели да спрече његово пробијање. Вода се великом брзином сручила у село и неке куће од слабијег материјала су се срушиле.

„У селу Звечки, југозападно од Обреновца вода је нагло надошла и у току ноћи порушила четрнаест кућа, чамце за спасавање било је немогуће дотурити, и народ се спасава како може.

³⁵ Сава и Дунав успоравају надолажење, Поплављено село, *Време*, 16.-04.1924., стр.3

³⁶ Сава и Дунав успоравају надолажење, 5.000 хектара земље под водом, *Време*, 16.04.1924. стр.3

³⁷ Сава и Дунав успоравају надолажење, 5.000 хектара земље под водом, *Време*, 16.04.1924. стр.3

Кроз пробијени насип пред селом Ратари вода се непрестано слива у слаповима и навире у село. У току ноћи срушило се осам кућа.

Забрежје је готово потпуно у води. Сви колосеци железничке станице, преплављени су. Путници који стижу са воза из обреновачке станице прелазе до лађе преко импровизованих мостова од сандука и цигаља.”³⁸

До тада под водом се налазило 5.000 хектара земље и 2.500 кућа. Срећом, 17. априла, вода почиње да отпада, али колика је то срећа не би се могло рећи јер са повлачењем воде настају праве муке за пострадале људе. Многи су остали без кућа, а који и нису њихове куће су биле у јако лошем стању. Сељаци су свој живот требали да отпочну од нуле. Они који су своју стоку и покућство спасили имали су се чему надати. Али требало је ту стоку хранити, а све што су они имали вода је однела. Сва сена, сламе, жита... У том тренутку све очи биле су упрте у државу и краљево обећање да ће помоћи свима који су били поплавлени.

На крају изношења података у вези поплаве у Обреновцу и околини те 1924. интересантно је напоменути „да је и 1888. године истога дана (4. априла по старом) вода постигла ту своју највећу висину код Београда.”³⁹ као и те 1924. године.

За разлику од 1924. године када је плавни талас дошао у пролеће, 1925. године он је дошао у зиму. Лист *Политика* пише о поплавама које су биле у децембру поменуте године и биле су изазване наглим отапањем снега, које је изазвало плавлeње пруге Забрежје – Ваљево као и њено оштећење.

„Оправка је била немогућа, али после доласка већег броја радника, пруга је на једном месту била оправљена и возови могу да саобраћају, али само брзином човечијег хода.”⁴⁰

У листу *Време* пише да су се излиле реке Тамнава и Колубара и поплавиле села обреновачке општине као што су: Велико Поље, Бело Поље, Пироман, као и нека њима суседна села убске општине. Становништво није очекивало овај плавни талас и није се на време евакуисало. Као последицу имамо страдање стоке тог подручја.

„Колубара је порушила један мост на путу Обреновац – Београд и тако је колски саобраћај са Београдом онемогућен.”⁴¹

Међутим, овај плавни талас трајао је само три дана и воде река Колубаре и Тамнаве брзо су се вратиле у своја корита тако да опасност од изливања Саве није ни постојала.

Јул 1926. године и опет поплаве у обреновачкој општини. Државни пут Београд – Обреновац поплавлeн је на два места, на Чукарици и у селу Мислођин. Вода је, такође

³⁸ Вода пустоши нова и нова села, Вода и даље пробија насипе и руши куће у Обреновцу и околини, *Време*, 17.04.1924., стр.3

³⁹ Јуче, у исти дан, Сава је код Београда достигла висину из 1888. године, *Време*, 18.04.1924., стр.3

⁴⁰ Преплављена пруга Забрежје – Ваљево, *Политика*, 23.12.1925., стр.6

⁴¹ Реке плаве села око Обреновца, *Време*, 24.12.1925., стр.4

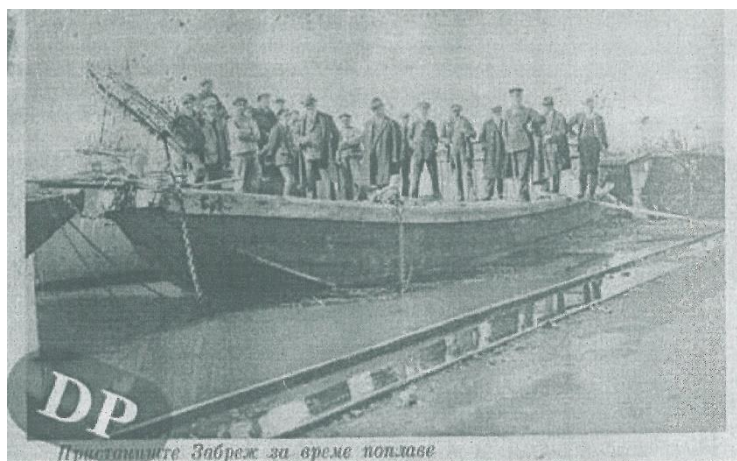
прешла пут и поплавила њиве у ширини од два до три километра у селима Мислођин и Барич.

Сељаци не верују у помоћ владе и жале се да она уопште не мисли на њихове муке. Најбоље се расположење народа овог подручја, изазвано сталним поплавама, може видети на основу речи једног старијег човека.

„Ето молим вас, узмите само онај пут. Од кад је прорадио ми кукамо да нам овај простор, који је сада поплавлѐн, осигурају. То је свега један километар. Због тога кад год се Сава излије престаје саобраћај са Београдом и наноси се огромна штета сељацима и трговини. Али то нико ни да чује. Све остаје на обећањима и безбројним комисијама. Пре неколико година за време једне овакве поплаве дошла опет тако једна комисија. Да нас утешу срески начелник каже: „Стрпите се још сад, браћо. Вода опада и ако Бог да идуће године овај пут биће заштићен.“ Ја нисам могао више да издржим, већ викнух: „Е, лажеш брате капетане! Лажеш и ти и они који су те тако научили да говориш. Ко зна, можда ни за 20 година то неће бити свршено.“ Капетан се страшно наљути и припрети да ће ме отерати у затвор. „Пристајем да лежим у затвору колико год хоћеш, али пут неће бити осигуран. Него кажите, ви брате, тамо да нам не шаљу више комисије, већ нека једном почну да раде и да стварају.“⁴²

То су биле речи једног човека, али у исто време и мишљење већине људи плавног подручја. Кратко речено – доста је било прича, пређите на дела.

Услед надолажења Колубаре и Тамнаве цео горњи део Обреновца је био у води. Поново су поплавлѐна села Рвати и Бело Поље. 12. јула вода је продрла, кроз отвор широк 30 m на насипу код Кртинске и поплавила 2.000 хектара. Железнички саобраћај је био обустављен и срушен је железнички насип између Обреновца и Забрежја да би отекла вода. 17. јула реке почињу да се повлаче у своја корита.

43

Разгледница
Пристаните Забрежје за време поплаве
Издање Моше И. Русо из Обреновца

⁴² Дунав и Сава још надолазе, очајна борба са водом још се продужује – Сава је поплавила пут Београд-Обреновац, *Политика*, 04.07.1926.

⁴³ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, разгледница, издање Моше И. Русо из Обреновца, 1926. год.

„Члан Главног Одбора Црвеног Крста г. Васа Лазаревић обишао је 20. и 21. јула поплављена места: Ваљево, Уб, Обреновац и о томе поднео опширан извештај седници Главног одбора Ц.К. 30. јула. Из извештаја г. Лазаревића види се да је поплава захватила веома велике размере и нанела штете имовини, усевима, кућама и покућству у ваљевској жупанији.”⁴⁴

Такође, у истом извештају стоји да би становништво било задовољно уколико би било ослобођено од пореза за ту годину. Јер поплаве доносе презадуженост сељака и аграрну кризу. Даље се каже да од 14 обреновачких општина 9 су оштећене са око 11000 хектара. Штета је била процењена на око 50-60 милиона динара. Затим је одлучено да се Обреновцу пошаље 100.000 динара помоћи од стране Црвеног Крста. Али пре свега, најважније је било да се купи 10 вагона креча који би био раздељен по срезovima ради дезинфекције поплављених подручја.

Даље у истом листу пише да у убској, ваљевској и обреновачкој општини има доста срушених кућа и штала, али да жртва у стоци и људству нема много; да ће Црвени Крст помагати изградњу порушених кућа и исхрану људи. Али да све то првенствено зависи од скупљених прилога.

Наредне недеље у листу *Правда* објављен је чланак следеће садржине: „Становници околине Обреновца и Забрежја одржали су пре два дана одбор у Забрежју, на коме су решили да оснују водну задругу за исушивање мочварних крајева. Задруга ће радити на подизању насипа за одбрану од поплава која се чешће дешава. Терен на коме се имају развити радови на исушењу износи око 12.000 хектара.”⁴⁵

Коначно становници Обреновца и околине могли су да одахну, 1927. и 1928. година прошле су без поплаве.

46

⁴⁴ Црвени крст за поплављене у Ваљеву, Убу и Обреновцу, *Правда*, 03.08.1926., стр.4

⁴⁵ Водна задруга у Обреновцу, *Правда*, 10.08.1926.стр.4

⁴⁶ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, 30.09.1928.

Овако је изгледало свечано отварање пруге Београд – Обреновац, која је већ наредне године била поплављена и оштећена на потезу између Умке и Барича.

И пут Обреновац – Уб је на више места био прекинут. Тамнава и Колубара су скоро потпуно опколиле Обреновац маја 1929. године. Барич, Бело Поље, Звечка, Рвати – сви су били поплављени. У посавском срезу поплављено је преко 1300 хектара земље. На многим местима је висина воде била и преко 2 м. Велике штете су нанете Забрежју и обреновачком атару. Срећом, Сава није представљала опасност по град.

47

*Поплаве на Забрежју
Фотографисао Чедомир Јовановић – Чеда
Посебни фондови НБС*

Иако немамо пуно података о овој поплави 1929. године, листови *Правда* и *Време* пренели су све оно што је било најважније да бисмо знали какве и колике су биле размере ове поплаве.

⁴⁷ Библиотека „Влада Аксентијевић“ Обреновац, *Завичајни фонд*, фотограф Чедомир Јовановић – Чеда, 1929. год.

ТРЕЋЕ ПОГЛАВЉЕ

ПОПЛАВЕ У ОБРЕНОВЦУ И ОКОЛИНИ ЧЕТРДЕСЕТИХ ГОДИНА XX ВЕКА

Прелазимо у четрдесете године XX века али ситуација се не мења. Имамо нове поплаве у старом обличју.

Поплаве у пролеће 1932. године биле су изазване наглим топљењем снега који се задржао све до 1. априла. Подизање температуре изазвало је топљење снега великом брзином што је условило раст нивоа воде у рекама. Већ 4. априла реке су почеле лагано да напуштају своја корита. Колубара је поплавила вашариште и дошла до самог града. Тамнава је угрожавала становнике Белог Поља. Многе куће у околини града нашле су се под водом. Оштећен је био пут Београд-Обреновац.

„На насипу Бреска-Скела, у срезу посавском, где је Сава свега 35 cm испод круне насипа, раде непрекидно 40 људи на појачавању насипа, но како је овај насип слаб то су поједине деонице у толико критичном стању, да је очекивати поплаву, те је предвиђена евакуација за подручје око 7.000 хектара“.⁴⁸

Села: Уровци, Кртинска, Ратари, Скела, Забрежје, Звечка поново су била поплављена. Чак и део Умке се нашао под водом. И опет се приступило евакуацији становништва и стоке. Вода је ушла у сваку кућу у просеку око 1,5 m. Поплављени су били и путеви: Обреновац-Шабац, Обреновац-Ваљево, Обреновац-Београд и железничка пруга код Забрежја.

Узрок овом потапању је у попуштању бране код Скеле у дужини од 4 m. Њу је претходне године радило око 3.000 радника. Поред ове, изграђена је и друга брана код села Ратара у коју је народ полагао највише наде. Уколико би она попустила, Обреновац би се за врло кратко време нашао под водом.

„Штета до сад премаша суму од 10 милиона динара“⁴⁹ пише у листу *Правда*.

У току ноћи вода је успела да пробије насип у атару села Ратари. 8.000 хектара плодне земље нашло се под водом. Становништво је на време било евакуисано и није било жртава. О свему томе пише у листу *Политика* од 17.04.1932. године.

Већ следећег дана 18. априла, Сава је поплавила села Мислођин, Барич, део Умке и део Остружнице. Дуж савске обале Умка-Макиш радило је 400 радника и 300 кола која су превозила камен за појачавање насипа. Саобраћај на путу Београд-Обреновац био је у прекиду. На њему је била вода дубине око 1m.

„Цео овај непрегледни простор прекривен је водом, те путници имају пред очима слику правог мора у Посавини.“⁵⁰

⁴⁸ Сава нагло надолazi и код Београда, *Правда*, 10.04.1932. стр.4

⁴⁹ Моторним чамцем уз Саву, кроз поплављено Посавље, код Обреновца и Забрежја 10 милиона штете, *Правда*, 18.04.1932., стр.3

⁵⁰ Борба са водом на путу Умка – Остружница, *Политика*, 20.04.1932.

Један по један насип били су пробијани. Следећи који је пао био је насип од Скеле до села Бреске. Нови пробој воде допринео је новом плављењу села: Скела, Бреска, Кртинска, Уровци, Ратари, Грабовац, Звечка, Рвати. Делимично су била захваћена и села: Бело Поље, Велико Поље, Стублине, Пироман и Бровић. Вода је била поплавила и железничку пругу на релацији Београд-Обреновац-Лајковац, али пошто дубина воде на колосеку није била већа од 30 см возови су и даље саобраћали.

До тог тренутка било је поплављено 10.000 хектара земље, угрожено водом око 1.000 кућа, а поплављено око 500. Евакуисано је око 2.000 људи, а још толико је чекало на евакуацију. Од стоке спасено је и пресељено на безбедно око 400 коња, 900 говеда, 2.000 свиња, 2.000 оваца, 6.500 пернате живине и око 400 кошница.

Реке су великом брзином надлазиле. У последња 24 часа Сава и Купинац надошле су 30, см а Колубара и Тамнава по 20 см. Становништво је стрховало да ће ова поплава бити већа од оних из 1924. и 1926. године.

Основан је био и одбор за куповину и поделу хране пострадалима. Она се довозила бродовима до луке у Забрежју, а одатле чамцима разносила народу.

Међутим ситуација на води се мења. „Дирекција речне пловидбе обуставља привремено, од 21. овог месеца, саобраћај путничких бродова на линији Београд-Шабац-Сремска Митровица и обратно, из разлога што је услед великог водостаја на реци Сави онемогућено пристајање бродовима у поплављеним местима и што би евентуално таласи бродова могли провалити насипе дуж реке Саве. Поновно отварање саобраћаја на овој линији објавиће се накнадно.“⁵¹

Вода је коначно почела да опада 25. априла. Али становништво још увек није могло да се врати својим кућама. Месни одбор Црвеног Крста свакодневно је раздељивао 270 кг хлеба угроженом народу. Бан Дунавске бановине послао је 40.000 динара помоћи, министарство социјалне политике и народног здравља 50.000 динара.

„Главни одбор Црвеног Крста из Београда послао је овдашњем месном одбору 5.000 динара, а Удружење Ваљеваца 1.000. За овај новац се купује хлеб за 110 породица.

Ђаци из Бачке Паланке послали су ђацима из Обреновца 15 килограма брашна и 10 килограма пасуља. Ђачка кухиња Подмлатка Црвеног Крста издаје свакога дана 50 оброка ђацима из поплављеног дела Обреновца“.⁵²

⁵¹ Обустављен саобраћај путничких бродова на линији Београд – Шабац – Сремска Митровица, *Политика*, 21.04.1932.

⁵² Све реке опадају, помоћ пострадалима од поплаве у Обреновцу, *Правда*, 23.април 1932, стр.3

ИЗ ПОПЛАВЉЕНЕ ПОСАВИНЕ

Забрежје, 20-V-1932 год.

Сумњам да је и један крај наше на-
паћене отаџбине, свосио свирепије
ударце судбине колико их је сно-
сила наша питома Посавина.

Богу је било плакати, кад се по-
гледају непрегледни комплекси зем-
љишта са муком великом у овој
кризи урађеног и засејаног, како су
их немилостиво ништили свирепи
таласи непрегледне воде.

Из све стране вода немилостиво
руши и ово последње мало мала
која је у овом општем злу и нема-
штине заостало. Из безумљени свет
остављајући рушевине у води бегао
је са голом душом без пет пара. У
незван.

Власти и народ чини ли су до
максимума моћи да се овом јазу
стане на пут али све је било узалуд.

Овде се нарочито истакло село
Забрежје на челу са начелником
среза и вредном општинском упра-
вом. У овој несрећи по нашу око-
лину нарочита част припада нашем
председнику, чика Ранку и његовим
кметовима и среском економу Гос-
под. Тијанићу. — За њихово енер-
гично заузимање око спасавања све-
та, стоке и друге имовине. Али све
у залуд. Без државно—хидро техни-
чке иницијативе не бива ништа, јер
су наше силе биле малене.

Јегер.

Колике су биле штете на поплављеном подручју тешко ће моћи тачно да се одреди. Али какви су били имућнији људи може се закључити из податка да је Александар Симовић, народни посланик и сопственик милина и стругаре на Забрежју, поделио народу четири вагона жита и одређену количину кукуруза. Тако што је свака кућа добила по 20 кг жита и по 40 кг кукуруза. При том од свакога је узимао меницу, до августа месеца, коју су потписивала по два жиранта. Жито је рачунао по 170 динара иако је на пијаци цена износила 140 динара. Исто тако сразмерно скупље је рачунао и кукуруз и то или да се плати или да се одради.

54

Поплава у Обреновцу

Период затишја наступа све до марта 1935. године када Сава код ушћа Колубаре плави земљиште пише у листу *Глас Ваљева*. Ова поплава била је последица топљења снега после оштре и дуге зиме.

Прецизних података о поплавном таласу за 1935. немамо у новинским листовима, тако да можемо само претпоставити да није дошло до великих изливања реке.

Али зато за поплаве из 1937. имамо обиље података. Готово свакодневно у новинама су објављивани чланци који описују поплаве у Обреновцу и околини.

Поплаве 1937. године биле су у пролеће и позну јесен. Први плавни талас кренуо је трећег марта и трајао је до четвртог маја. Овај пут поплаве су биле изазване комбинацијом топљења снега и обилних киша које су падале готово сваког другог дана.

Изливни талас креће од Колубаре и Тамнаве, али им се и касније прикључује и Сава. Прва се излила Колубара и поплавила пут Београд – Обреновац. Истовремено, поплављен је био и пут према Ваљеву, али је ниво воде био нешто нижи.

⁵⁴ Библиотека “Влада Аксентијевић” Обреновац, *Завичајни фонд*, 1932.год.

„Колубара и Тамнава су се спојиле у једну реку и добиле изглед морске пучине на саставу са Савом. Непрегледни комплекси земљишта налазе се под водом. Многи стогови сена и сламе вине из воде.

Све куће око Обреновца су под водом и њихови станари су их напустили. Овом поплавом причињена је огромна материјална штета.

Усеви су уништени и сељаци ће бити приморани да поново засеју своје њиве чим се вода повуче. Вода је од јутрос почела да опада“.⁵⁵

Међутим, за разлику од претходних поплава овај пут је било честих осцилација у нивоу воде у рекама. Он је час растао, час опадао.

Велика опасност претила је од Саве јер је насип код Скеле и Кртинске био у критичном стању.

„Код Скеле сељаци раде већ недељу дана на утврђивању бране, али како Сава сваког дана расте, брана је у опасности. Јуче је срез послао неколико хиљада џакова који ће се напунити песком и њима ће се обложити брана“.⁵⁶ Али и поред свега, вода је 16. марта пробила брану код Кртинске, међутим сељаци су успели да попуне отвор и спрече веће катастрофе, пише у листу *Политика*.

Истог дана Сава је пробила насип испод села Бреске, али и овај пут су сељаци успели да попуне отвор.

Срећна околност је била та што је ветар дувао са десне на леву обалу Саве иначе не би било могуће избећи катастрофу много већих размера. Међутим, то није давало велике наде народу јер је вода на много места у танким млазевима пролазила кроз насип. И сви су очекивали да ће вода пробити насип и јурнути на насеља.

Више од месец дана њиве се налазе под водом. Сви засејани усеви су пропали. Велики проблем представљала је и храна за стоку, јер је вода одавно однела све стогове сена и сламе.

„Место код моста на Колубари, одакле се сељаци чамцима превозе у своја села, личи на неко пристаниште. Мало има изгледа да ће се вода скоро повући. Сељаци су забринути, јер они одавно нису претрпели већу штету.“⁵⁷

Друга половина априла доноси већи плавни талас, па су и становници ужег дела града приморани да се иселе. Због све већег броја људских жртава, услед превртања кола или чамаца полиција је била приморана да контролише сваки прилаз граду.

На Тамнави су се удавила три сељака услед непажње; на Колубари се удавило неколико особа услед превртања кола, а нешто касније су се на Сави удавила два младића услед превртања чамца.

⁵⁵ Велики број кућа у Обреновцу под водом, *Политика*, 05.03.1937. стр.7

⁵⁶ Колубара расте и даље плави, *Политика*, 15.03.1937., стр.7

⁵⁷ Колубара је преправила огромне комплексе зрмљишта, *Политика*, 11.04.1937.,стр.15

СТРАНА 4 ВРЕМЕ

**У непосредној близини Обреновца
три сељака
УДАВИЛА СЕ
у набујалој Тамнави**
док су се две жене спасле захваљујући својим
сунђама које су их одржале на површини воде

Обреновац, 7 априла. — Данас око 9 и по часова пре појаве, на улазу у Обреновац, изврло дивљакског лута код „Дупара“, удавила се у набујалој Тамнави Драгутин Живковић, Александар Сипић-Мирковић и Живојин Марковић.

Том приликом потонула су и два коња Александра Сипића заједно са женом, док су две жене, које су такође биле на коњима, спасле благодарни српци — сунђама.

Александар Сипић-Мирковић и Драгутин Живковић су најближи сарајевцима из села Орашца у Бресту, а Живојин Марковић сарајевски српски поштар.

Александар је јутрос ратно војско у Јању у Суботици. У Јању је требало да сретне у Обреновцу да коња својих родних комарица и да се са њим врати у село. Са њим су пошла и коња Драгутин Живковић, Живојин Марковић, Лубовна жена Лазара Сипића и Савка жена Радослава Радосавића.

Александар је оставио коња у Суботици и омањ збогом дошао да Обреновац. На његов улазу у варош, испред школе на Радомира Грабовића, сретну се са коњима на Рампату док им наводи док се врати. У том тренутку је дошло до тога да се коњима врати у село. Коња је оставио на Рампату, а коња је оставио на Рампату. Коња је оставио на Рампату, а коња је оставио на Рампату.

Савка жена Радослава Радосавића је била родом из Обреновца. Она је била родом из Обреновца. Она је била родом из Обреновца. Она је била родом из Обреновца.

Други су чини дошло да се спасавају, али се неће спасавају. Други су чини дошло да се спасавају, али се неће спасавају. Други су чини дошло да се спасавају, али се неће спасавају.

58

Два младића се удавила у разливеној Колубари у близини Обреновца

Обреновац, 19 априла. — Данас у појачаној удавила су се у разливеној Колубари 18-годишњи младићи Богосава Сипић и Стеван Сипић Војислава Војиновића из Забрежја.

Они су јутрос дошли вандала до тога, који због изолације Колубаре и Тамнава претходно једно мило отуђио и пустио да се врати. Они су били изолације прима, али су били изолације прима, али су били изолације прима.

Други су чини дошло да се спасавају, али се неће спасавају. Други су чини дошло да се спасавају, али се неће спасавају. Други су чини дошло да се спасавају, али се неће спасавају.

59

Сава, Колубара, Тамнава и Купинац услед обилних киша су знатно издигли ниво воде. Сава се код Бреске изравнала са насипом. На том месту су добровољци поставили неколико хиљада џакова са песком, не би ли спречили преливање, али изгледи да ће у томе успети били су мали.

За разлику од ранијих година, када је вода нагло и свом силином плавила поља и куће, ове године она је то радила сасвим другачије. Сваким даном ниво воде на улицама се подизао тако да се готово није могло ни приметити да ниво воде расте. Једино је било видљиво по улицама у које је постепено улазила, а у којима претходног дана воде није било.

26. априла, лупањем у општински добош становници су обавештени да морају напустити град, јер су из Шапца и Ваљева јавили да је тамо пала велика киша и да су реке надошле. Од тог тренутка су улице биле закрчене колима натовареним покућством. Становништво је у журби напуштало град. Али су се ипак понегде и могли чути и шаљиви коментари пише у листу *Политика*.

58 Три сељака удавила се у набујалој Тамнави, *Време*, 08.04.1937., стр.6

59 Два младића се удавила у разливеној Колубари у близини Обреновца, *Време*, 20.04.1937., стр.5

*Две жене у Обреновцу
спасавају покућство
Фотографија из листа "Политика"*

У град су стигле дереглије и вагони. Вагони су тада били потребни за смештај људи, а дереглије да се на њих натовари жито. Становништву је помагала и војска да евакуишу стоку.

Ниво воде у граду је све више растао јер Сава више није могла да прима воду из Колубаре. Сасвим неочекивано Сава је пробила одбрамбени насип између Скеле и Бреске и то баш тамо где је изгледало да се насип добро држи. Пробивши насип вода је свом снагом јурнула кроз рупу доводећи у смртну опасност раднике на насипу. Срећна околност је била та што се срески начелник Драгиша Васић налазио у близини са моторним чамцем па су радници спашени. Пробијањем насипа била су поплављена села: Скела, Бреска, Ушће, Кртинска, Уровци, а у великој опасности нашла су се и села Звечка и Ратари. Обреновац је до јутра био поплављен.

До тог тренутка, исељено је 5 600 људи и око 9 000 хектара је било под водом, 618 кућа је било поплављено. А вода је великом брзином напредовала ка граду кроз чак осам рупа које је направила на насипу.

Начелник среза тражио је хитну помоћ од Банске управе у Сарајеву у виду 10 вагона резанаца, 5 вагона сена и 2 вагона кукуруза за исхрану стоке, као и 6 вагона брашна за исхрану људи, пише у листу *Време*.

Опадање река забележено је од 04. маја. Вода се лагано повлачила.

⁶⁰ Две жене у Обреновцу спасавају покућство, *Политика*, 26.04.1937.

„Најзад, пре извесног времена одобрен је кредит од 4.600.000 динара за подизање насипа дуж обале Скела-Бреска. За другари су обећали да ће дати земљиште потребно за извођење ових радова.“⁶¹

Али реке су по други пут те 1937. године, показале своју ђуд и излиле су се и пре него што су радови и почели. Страх код становништва је тај пут био приметан јер у току лета нису извршени радови на поправљању и уздизању насипа, нити су поправљани путеви који воде у град, па је сваки колски и аутомобилски саобраћај био прекинут. „Становници Обреновца и околине су много забринути.“⁶²

Задњих дана новембра Сава је поплавила 6 000 хектара. Последице ове поплаве су биле знатно теже јер се она догодила и зиму и после повлачења воде није било сунца да исуши куће. Огрев који је био спремљен за зиму вода је однела. Хране за стоку ионако није било довољно, а у поплави је и то мало нестало. Штета је била и на њивама јер многи још увек нису били обрали кукуруз пошто је сетва каснила услед пролећне поплаве.

„По подне у 4 часа Сава је пробила насип подигнут на простору између Скеле и Бреске и још на једном месту и поплавила сву околину. Сва оближња села Уровци, Ратари и Скела делимично су под водом, док су Бреска и Кртинска сасвим поплавлени.“⁶³

Те исте вечери, удавила су се у Сави четири рибара који су ловили рибу за св. Николу, пише у листу *Време*.

Поплављен је пут Обреновац-Београд који је тог лета требао да буде издигнут за преко 2m на простору од Барича до Обреновца, али су ти радови били предвиђени за пролеће наредне године. Поново је био створен обруч око Обреновца.

„Слика коју пружају поплавлени крајеви и села, ужасна је. Док хладан ветар брише и леди све, у селима се разлеже плач деце, завијање паса и мукање изгладнеле стоке.“⁶⁴

Овакву слику су затекли представници министарства финансија, пољопривреде и грађевина док су обилазили поплавлена села. „Иако је краљевска влада после мајске поплаве одредила кредит од 4.500.000 динара за подизање насипа, ипак се изградњи ових насипа није могло приступити, пошто је високи ниво воде спречавао сваке радове.“⁶⁵

Главни закључак њихове посете је био да се следећег пролећа мора радити на изградњи насипа у циљу спречавања оваквих природних катастрофа.

⁶¹ Подизање насипа Скела – Бреска, *Правда*, 23.11.1937., стр.7

⁶² Ако кише и даље буду падале, а река Сава, Колубара и Тамнава и даље надолазиле Обреновац ће опет бити у опасности, *Правда*, 24.11.1937., стр. 7

⁶³ Сава пробила насип између Скеле и Бреске, *Време*, 18.12.1937., стр. 8

⁶⁴ Чланови државног одбора за помоћ обишли су поплавлена села у околини Обреновца, *Време*, 25.12.1937., стр.4

⁶⁵ Чланови државног одбора за помоћ обишли су поплавлена села у околини Обреновца, *Време*, 25.12.1937., стр.4

Када сумирамо поплаве из 1937. године, видећемо да су трајале од почетка марта 1937. године до прве декаде маја и од краја новембра до краја децембра. Да је за разлику од ранијих поплава, вода лагано долазила и постепено плавила. Поплаве су још више исцрпеле измучено становништво и разрушиле ионако влажне и растрешене куће од претходних поплава. Више није било могуће рећи да је у било којој кући на територији Обреновца безбедно становање.

Наредне 1938. године, вода се опет излила. Али овај пут она није била дубока, мада је изазвала штету на пољопривредним усевама. У листу *Политика* пише да је Сава код Забрежја поплавила близу 2 000 хектара почетком јуна месеца и уништила засејане усеве кукуруза и пшенице. „Причињена штета за сада прелази два милиона динара.“⁶⁶ Вода је лагано дошла до града и ушла у знатан број кућа, али је била мале дубине и није захтевала евакуацију људи.

Што се тиче поплаве из 1939. године немамо већих података о њој. Тачније, једино што знамо је да се излила Сава у јуну месецу те године и да је поплавила околину Обреновца.

Поплаве 1940. године отпочеле су 22. марта. Прво се излила Сава и поплавила забрешка поља све до пута Обреновац-Забрежје. Истовремено се излила и Колубара која је поплавила атаре Обреновачке, Баричке и Мислођинске општине, као и пут Обреновац-Београд. „Обреновцу прети опасност да буде потопљен.“⁶⁷

Наредних дана нивои воде у рекама: Сави, Колубари, Купинцу и Тамнави су расли. Долма поред Саве између Скеле и Бреске, која је изграђена претходне године и која је коштала преко 3 милиона динара, чувала је села Уровце и Кртинску. Мада је постојао страх да би она могла попустити на месту где није била спојена у дужини од 1km. Поплављено је било и вашариште са околним кућама док је горњи крај града био ван домашаја воде, јер је њега штитио насип поред Тамнаве који је такође саграђен претходне године.

28. марта „вода је дошла до црквене порте у Обреновцу.“⁶⁸ Дубина воде у граду била је око 1m писало је у листу *Време*.

Почетком априла у град се једино могло ући Шабачким путем. Сам центар града је личио на неко острво. Села: Мислођин, Барич, Забрежје, Бело Поље, Рвати била су под водом. У селима Уровци, Кртинска, Скела и Ратари се стално дежурало да вода не пробије насипе. Уколико би се и десило да насипи буду пробијени, спашавање становништва не би било могуће, јер је вода за 6m била вишља од земљишта. Зато су се насипи непрекидно поправљали.

10. априла министар за физичко васпитање народа г. Јеврем Томић, обишао је поплављена подручја у срезу Посавском и том приликом изјавио да ће влада предузети

⁶⁶ Сава је код Забрежја поплавила близу 2.000 хектара засејаног земљишта, *Политика*, 05.06.1938., стр. 18

⁶⁷ Велике поплаве у Обреновцу и Околини, *Време*, 23.03.1940., стр. 10

⁶⁸ Ако реке не престану да надолазе поплаве могу да узму катастрофалне размере, *Време*, 29.03.1940., стр. 1

потребне мере за ефикасно помагање пострадалима. „Влада је одобрила кредит од 4 милиона динара за помоћ пострадалима.“⁶⁹

Борба са водом трајала је до 17. априла када су Сава, Тамнава и Колубара почеле да опадају и иза себе да остављају пустош. Преко 30 кућа је било срушено а још и више склоно паду. Црвени Крст је делио помоћ у новцу, одећи, обући и храни.

Али то није био крај мукама становништва Обреновца за 1940. годину. Јака киша праћена градом уништила је у јуну месецу све засејане површине. Град у Забрежју нападао је чак 15cm. Вода је јурила улицама и брзо нестала. Али поља су била уништена и село је по ко зна који пут остало без икаквог прихода. Лист *Политика* је извештавао о овој природној непогоди 09. јуна. Низали су се наслови - *Провала облака и град у Обреновцу и околини;*⁷⁰, *Сава, Колубара и Тамнава плаве Посавину...*⁷¹

Све ово било је краткога даха. Са престанком киша нестала је и вода са улица и поља. Град је могао да одахне.

⁶⁹ Министар г. Томић, у поплављеним крајевима, *Време*, 11.04.1940., стр.9

⁷⁰ Провала облака и град у Обреновцу и околини, *Политика*, 09.06.1940. стр. 17

⁷¹ Сава, Колубара и Тамнава плаве Посавину, *Политика*, 09.06.1940., стр. 17

ЗАКЉУЧАК

Ако пратимо ток поплава у читавом међуратном периоду у Обреновцу, лако ћемо доћи до закључка да су оне, ако не увек и не потпуно, а оно у већини случајева могле бити спречене да су насипи на време били изграђени и повезани. Показало се да и прекиди у изградњи насипа могу имати катастрофалне последице.

Са друге стране, пожртвованост радника на насипима, који су их даноноћно поправљали и уочене рупе затварали, за сваку је похвалу. На тај начин многи су животи спашени.

Заједнички рад руководства града, војске и народа, допринео је благовременој евакуацији људи и стоке. На жалост, постојали су и они који нису желели да у оваквим кризним ситуацијама помогну ни на који начин угроженом народу, али на срећу таквих примера је било мало.

Колико је важна сарадња градова дуж речних токова, у смислу обавештавања о стању на рекама видело се на примерима Ваљева и Шапца који су обавештавали Обреновац о стањима на рекама Колубари и Сави што је утицало да се благовремено упозори становништво на нужност евакуације, али и да се предузму одговарајуће мере одбране.

Захваљујући раду хуманитарних служби становништво поплављеног подручја успевло је да преброди кризне периоде.

Да бисмо и у будуће спречили овакве или још веће катастрофе неопходно је да и ми, као грађани, будемо одговорнији према рекама и природи око нас. Да их не уништавамо и у њих не бацамо отпадни материјал који може довести, услед непроходности, до изливања река.

Али пре свега, непоходан је рад надлежних служби које требају да чисте речна корита, одржавају речне обале, учвршћују постојеће и граде нове насипе, тамо где се уочи потреба за њима. И све то заједно, умногоме би смаљило опасност од изливања река из речних корита.

ИЗВОРИ

- Дневни лист Политика 1924-1940
- Дневни лист Време 1924-1940
- Дневни лист Правда 1924-1940
- Дневни лист Глас Ваљева 1932-1940
- Завичајни фонд библиотеке „Влада Аксентијевић“ у Обреновцу
- Колекција разгледница
- Колекција фотографија
- Фонд периодике и завичајни фонд библиотеке „Љубомир Ненадовић“ у Ваљеву
- Међуопштински историјски архив Ваљево, фонд: Окружни народни одбор Ваљево, Привредно одељење 1945.куст.инв.бр.4

ЛИТЕРАТУРА

- Др. Љиљана Гавриловић, Поплаве у СР Србији у XX веку, Београд 1981.
- Мр. Славољуб Драгичевић, Основне физичко-географске карактеристике општине Обреновац, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004.
- Милан Ђурђевић, Прилог занатству, саобраћају, угоститељству и трговини у Обреновцу у првој половини XX века, Гласник историјског архива Ваљево, бр.43, 2009.
- Дејан Ковачевић, Обреновачка бања – постанак, развој и перспективе, *Пулс вароши I*, Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац, 2004
- Бранко Петрановић, Историја Југославије, Прва књига: Краљевина Југославија 1914-1941, Београд 1988.